

7. Петрик О. І. Медико-біологічні та психолого-педагогічні основи здорового способу життя : курс лекцій : навч. посіб. для студентів університетів та пед. інститутів. – Львів : Світ, 1993. – 119 с.
8. Чикин С. Я. Что такое здоровье? / С. Я. Чикин, Г. И. Царегородцев. – М. : Знание, 1976. – 96 с.
9. Идрисова Н. А. Результаты анализа отношения школьников к здоровью и здоровому образу жизни.

ИДРИСОВА Н. О. Результаты анализа отношения школьников к здоровью и здоровому образу жизни.

В статье рассматриваются отношения к здоровью и здоровому образу жизни учащихся средней школы. На основе проведенного анализа изучены компоненты отношения школьников к данному феномену, выделены типы и соответствующая мотивация ведения здорового образа жизни, место и роль здоровья в системе жизненных ценностей украинских школьников.

Ключевые слова: здоровье, здоровый образ жизни, жизненные ценности, мотивация, учащиеся средней школы.

IDRISOVA N. A. The results of the analysis of relations students to health and healthy living.

In the article related to health and healthy living high school students. Based on the analysis examined the components of the relationship to the students of this phenomenon are highlighted and the appropriate types of motivation for a healthy lifestyle, the place and the role of health in the system of values in life Ukrainian students.

Keywords: health, healthy living, life values, motivation, and high school students.

**Ковчина І. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядаються актуальні питання підготовки студентів до соціального захисту прав населення. Визначаються складові поняття соціального захисту: перша – людина (вивчення її взаємозв'язків, навколишнього середовища, соціального статусу, правової спрямованості з науковою, навчальною, виховною і практичною метою); друга – освіта (духовне обличчя людини, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу).

Ключові слова: захист, права, молодь, проблеми, перспективи.

Професійна підготовка студентів педагогічного університету до захисту прав населення орієнтується євроінтеграційний процес. Він проходить в Україні не перший рік і питання саме професійного навчання наразі є актуальним

Сучасна студентська молодь достатньо доросла і має певні соціальні цінності. Вона широко використовує всі наявні соціальні, суспільні, громадські ресурси. Але, потрібно відзначити, погано орієнтується у законодавстві, зокрема зовсім не знайома із соціально-правовим захистом населення. Зважаючи на нововведене поняття, яким є “соціально-правовий захист”, воно не було широко розповсюджене і кожний викладач

педагогічного університету у своїй роботі окреслював його по-своєму. Тільки у 2007 році воно почало тлумачитися „як засіб захисту прав та інтересів особистості через накопичення інформації та формування знань у соціально-педагогічному освітньому процесі про законодавчо визначені соціальні норми з метою подальшого впровадження їх у життєвій системі соціальної взаємодії”. Але у 2008 році у дисертаційному дослідженні автора даної статі “Теорія і практика підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-правової діяльності” було дано уточнене визначення поняття “соціально-правовий захист населення: *соціально-педагогічна система захисту прав та інтересів різних категорій населення з урахуванням індивідуального, вікового, етнонаціонального, соціального і професійного досвіду на основі законів, норм, правил і традицій людської спільноти*”.

Таким чином, готуючи студентів до майбутньої професійної діяльності, насамперед, подаємо практичне значення терміну соціально-правовий захист населення, яким повинен володіти фахівець – соціальний педагог та соціальний працівник із спеціалізацією соціально-правовий захист населення. Він поєднує в собі декілька компонентів – вивчення людини як особистості, підтримку населення різних категорій, діяльність майбутніх спеціалістів в освітній та позанавчальній сферах, володіння культурою спілкування у різних професійних та життєвих ситуаціях тощо. Вивчення інформації студентами про соціально-правовий захист населення передбачає опанування суміжними дисциплінами – педагогікою, правознавством, юридичними дисциплінами, психологією, статистикою, демографією, ораторським мистецтвом, сценарною роботою, режисерською діяльністю. На сьогодні в освітянській сфері обов’язковим є закріплення професійного правового спрямування педагогічних дисциплін, розуміючи соціально-правовий захист населення як всебічне вивчення майбутніми молодими фахівцями основ правознавства та юриспруденції, яке здійснюється на науковій основі і в інтересах прав всіх категорій населення.

Слід зауважити, що поширене в минулому визначення захисту “як право обвинуваченого або підозрюваного захищатися від обвинувачення за допомогою заяв чи клопотань, використання законних прав іншими дозволеними способами, а також на будь-якій стадії процесу вимагати присутності захисника; підтримка дисципліни доступу, що виключає несанкціоноване отримання інформації” [2, с. 216] є вірним тільки з точки зору юристів і правознавців (адвоката, прокурора, правозахисника, судді та ін.), для яких він є визначенням їхньої функції. Для студентів педагогічного університету таке тлумачення є вузьким, тому що не відтворює всіх його функціональних можливостей у процесі праці. Захисник має більше повноважень і функцій. На сьогоднішній день соціально-правовий захист населення здійснюється у значно ширшому об’ємі і охоплює ті категорії населення, які, як правило, не мають змоги звертатися до юристів або правозахисників. Це так звані кризові групи населення – діти і дорослі з

обмеженими можливостями; малозабезпечене населення; жінки, чоловіки, що перебувають під вартою або в тюрмі і мають малолітніх чи неповнолітніх дітей; неповнолітні вагітні і породіллі та їхні сім'ї; люди без постійного місця проживання; діти-сироти всіх категорій; пенсіонери всіх категорій. І саме захист таких людей визначається педагогічно-правовим імперативом, який притаманний саме майбутнім соціальним педагогам та соціальним працівникам, без співчуття, без розуму і душі, без морального веління і почуття обов'язку яких не може виконуватись соціальне забезпечення населення. Почуття обов'язку, емоції, загальноприйняті норми поведінки, що реалізуються у формі традицій, стереотипи повсякденного мислення, найбільш стабільні форми масової поведінки, що виникають спочатку у найбільш престижних групах населення та закладають у студентів викладачі вищих навчальних закладів при підготовці до майбутньої професії.

Тому сучасному суспільству так необхідні професії педагога, соціолога та соціального працівника, які достатньо нові порівняно з професією вчителя-предметника. Зумовлені вони потребою одних людей у захисті іншими людьми, що має глибоку драматичну основу – втрата близьких або рідних, невміння пристосуватися до інших умов життя, ніж ті, до яких звик із дитинства, форс-мажорні обставини, не підвладні людини (пожежа, повінь, смерть тощо).

Донедавна у зазначених професіях не було розмежування за напрямками, спеціалізаціями. Фахівці виконували всі функції, що покладалися на них. Але з розвитком суспільства постало нове завдання: підготувати фахівця, який до основної професії володів би ще одним прикладним умінням – соціально-правовим захистом населення.

Якісно новий підхід тлумачення терміну "соціально-правовий захист населення" розроблений викладачами кафедри соціально-правового захисту населення Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Ними цей термін розглядається як складова частина соціально-правової діяльності. Вони впроваджують його у повсякденний спосіб життя кожного студента як форму індивідуальної та групової життєдіяльності, міжособового спілкування, відношенням до вимог соціуму, індивідуальних особливостей реалізації духовних та моральних потреб, з якими буде стикатися у своїй професії майбутній фахівець.

Розвиваючи вищевикладені думки, слід більш глибоко розкрити складові поняття соціально-правового захисту населення. Так, *першою складовою* є людина – вивчення її взаємозв'язків, навколишнього середовища, її соціального статусу, правової спрямованості з науковою, навчальною, виховною і практичною метою. Провідним об'єктом вивчення соціального становища людини виступає її реєстрація (прописка), тобто місце проживання, яке зафіксовано документально і свідчить про наявність у клієнта "даху над головою", можливостей оплати свого помешкання, наявності осіб, які проживають разом або по сусідству. У педагогіці не існує

терміну “клієнт”, він притаманний юристам і означає “особу, права і свободи якої адвокат захищає або чії законні інтереси він представляє, або котрій безпосередньо надає правову допомогу в інших формах, передбачених чинним законодавством” [6, с. 193].

Другою важливою складовою соціально-правового захисту населення є освіта. Ми не знайшли цього терміна в юридичних словниках. Тому звернемось до філософів і педагогів. Найбільш точно, на наш погляд, цей термін відтворено авторським колективом під керівництвом В. П. Андрущенка. Освіта – духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних, духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу. шліфування, тобто процес формування обличчя людини. При цьому головним є не обсяг знань, а поєднання останніх з особистісними якостями, вміння самостійно розпоряджатися своїми знаннями. За визначенням, ухваленим XX сесією Генеральної конференції ЮНЕСКО, під освітою розуміють процес і наслідок удосконалення здібностей і поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання. В освіті завжди є як формальний аспект, тобто духовна діяльність або духовна здатність, так і матеріальний аспект, тобто зміст освіти. Значення, в якому поняття освіта вживають зараз, усталилося наприкінці XVIII ст., особливо під впливом І. Гете, І. Песталоцці та неогуманістів. Воно означало тоді загальний духовний процес формування людини на противагу виховним методам прихильників просвітителів. З цього часу поняття набуло ширшого значення. Зазвичай, говорять про загальну освіту, яка дається у школі, і про спеціальну освіту, наприклад, наукову, технічну, музичну. Спеціальні і професійні знання можна розглядати як освітні в справжньому значенні цього слова тільки в тому випадку, коли вони пов'язані з загальною освітою. В демократичному суспільстві освіта виступає як захист проти сил, що “знеособлюють” людину, постає питання життя як окремих людей, так і для всього суспільства в цілому [5, с. 317]. Як бачимо, освіта трактується як *захист*, тобто освічена особа може протистояти будь-якому негативу, що особливо важливим є для підготовки студентів до майбутньої професії. Якщо студент буде озброєний сформованими знаннями, він зможе якісно їх передавати іншим людям, які не змогли їх отримати з тих чи інших причин.

Третьою складовою є *право*. Звертаючись до юридичного словника за редакцією В. Г. Гончаренка знаходимо його тлумачення: “Система наявних у даному суспільстві правових доктрин і цінностей та сформована на цій основі система загальнообов'язкових правил поведінки, встановлених або санкціонованих державою... Право є принциповим показником становища особи в суспільстві й державі та у зв'язку з цим визначальним критерієм оцінки рівня демократії даної держави”. Загальновідомо, наскільки людина володіє правовими знаннями, настільки вона вільно почуває себе у суспільстві. І не потрібно доказів того, що правопорушники володіють

знаннями кримінального та адміністративного кодексів, але все одно попадають за ґрати. Вважаємо, що ці люди володіють тільки тими знаннями, які потрібні їм саме у поточній ситуації їхнього життя і не володіють іншою інформацією – де і як навчатися та потім знайти достойну роботу. Це свідчить про поєднання правових та освітніх знань. Отже ми повернулися до тріади – “людина–освіта–право” і вона замкнула коло поняття соціально-правовий захист населення.

Для повноти наукового викладу термінологічних понять вважаємо за необхідне звернутися до супутніх. Такими є “особа”, “інформація”, “правосвідомість”. Кожен з них доповнює основне: особа доповнює поняття людина, інформація – освіта, правосвідомість – право.

Тлумачення терміну “особа” знаходимо і у юридичному, і у психологічному, і у педагогічному словниках. В юриспруденції особою визначається людина, особистість; суб’єкт громадянських правовідносин [2, с. 306]. Вирізняють особу фізичну та особу юридичну, дієздатну особу та недієздатну. Майбутній фахівець соціально-правового захисту населення повинен знати різницю, тому що від такої інформації залежить правильність надання певної консультації.

Для нашого понятійного апарату найбільш близьким є визначення особи як особистості, подане у короткому енциклопедичному словнику соціальної роботи, виданому під керівництвом В. П. Андрущенко. Авторський колектив тлумачить цей термін як стійку систему соціально значимих рис, що характеризують індивіда, продукт індивідуального і суспільного розвитку. Індивід стає особистістю у процесі його соціалізації, освоєння ним соціальних функцій, ролей, включення в соціальні відносини. Те, що на перший погляд здається “природними” якостями людини, наприклад, риси характеру, насправді є закріпленням в особистості суспільних вимог до її поведінки. Суб’єктивно для самого індивіда особистість виступає як “Я-концепція”, інтегративний механізм самовираження і самореалізації, система принципів поведінки і самооцінок. Особистість має багаторівневу організацію. Вищий і провідний рівень психічної організації особистості – її мотиваційно-потребова сфера, тобто спрямованість, її ставлення до суспільства, окремих людей, до себе та своїх суспільних і трудових обов’язків.

Ми вважаємо важливим виокремлення відповідної готовності будь-якої дієздатної особи до визначеної поведінки, а також вивчення та виконання правил перебування у певному суспільстві. Людина повинна уміти діяти відповідно до обставин, що склалися навколо неї, тобто соціально пристосовуватися, уміти оцінити ці обставити (як негативні, так і позитивні), уміти самовиразитися та захиститися.

Супутнім поняттям освіти є інформація. Інформація – це нові відомості про навколишній світ. Інформація є одним із загальних понять. Оскільки ми уже згадували про людину-оператора, то доповнимо ці відомості власними

поясненнями. Ми вважаємо, що інформація посідає у системі цінностей людини визначне місце. Навіть для тих, хто не отримав жодної освіти, у тому числі й початкову, інформація все одно займає одне із пріоритетних місць у житті. Особа завжди намагається, особливо у дитинстві, пізнати нове, шукати ще незнайомі враження, емоції. Все це нагадує нам комп'ютерну систему, яка своїм розумом обробляє, запам'ятовує та відкладає у мозкові "файли" інформацію, що може знадобитися людині у майбутньому. Передача правильної або неправильної інформації залежить від особистих якостей людини. Тобто, якщо індивіда з дитинства навчили правильній поведінці, то у дорослому віці така особа буде автоматично виконувати такі установки, не задумуючись над ними. І навпаки: якщо перший досвід дитинства або юності приніс прикрі враження, індивід вирішує, що краще поступати неправильно, прикриваючи свою поведінку антиінформаційним блюзнірством.

З точки зору теорії і методики професійної освіти соціально-правовий захист населення є інтегрованим науковим напрямом, який спрямований на пізнання соціальних правил поведінки у суспільстві з метою їх суспільного відродження і пошуку шляхів перспективного соціально-правового розвитку на основі врахування вимог модернізації освіти.

Виявляючи зв'язки соціально-правового захисту населення з якісно різнорідними складовими сучасного суспільства, в якому і по відношенню до якого воно діє, тип професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників доцільно конкретизувати за соціальними, правовими та освітніми аспектами.

Відповідно послідовний розгляд понятійного апарату та його ситуативного співвідношення уможливорює виведення головних функціональних орієнтирів фахівця соціально-правового захисту населення як механізму розвитку нового українського суспільства, зокрема напряму педагогічної освіти.

Використана література:

1. Ковчина І. М. Підготовка соціальних педагогів до соціально-правової роботи : монографія. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 373 с.
2. Новый юридический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – М. : Институт новой экономики, 2006. – 1088 с.
3. Понятійно-термінологічний словник соціальної роботи / уклад. : І. В. Козубовська, І. І. Мигович, В. В. Сагарда та ін. ; заг. ред. І. В. Козубовської, І. І. Миговича. – Ужгород : УжНУ, Видавництво "Мистецька лінія", 2001. – 152 с.
4. Современный психологический словарь / сост. и общ. ред. Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко. – М. : АСТ; СПб. : ПРАЙМ-Еврознак, 2007. – 490 с.
5. Соціальна робота: короткий енциклопедичний словник. – К. : ДЦССМ, 2002. – 536 с. // Соціальна робота. – Книга 4. – 535 с. – С. 317.
6. Юридичний словник / за редакцією В. Г. Гончаренка. – Ю. : К. : "ФОРУМ", 2005. – 473 с.

Ковчина И. М. Профессиональная подготовка студентов к социальной защите населения: проблемы и перспективы.

В статье рассматриваются актуальные вопросы подготовки студентов к социальной защите прав населения. Определяются составные понятия социальной защиты: первая – человек (изучение её взаимосвязей, окружающей среды, социального статуса, правовой направленности с научной, учебной, воспитательной и практической целью); вторая – образование (духовное лицо человека, который является достоянием её культурного круга, а также процесс воспитания, самовоспитания, влияния).

Ключевые слова: защита, права, молодежь, проблемы, перспективы.

KOVCHINA I. M. Professional preparation of students to social defence of population: problems and prospects.

In the article the questions of preparation of students are examined to social defence of rights for a population. The component concepts of social defence are determined: first is a man (study of its intercommunications, environment, social status, legal orientation with a scientific, educational, educate and practical purpose); second is education (clerk of man which is property of its cultural circle, and also process of education, self-education, influence).

Keywords: defence, right, young people, problems, prospects.

**Костенкова А. М.
СумДПУ імені А. С. Макаренка**

МУЗИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО АКТИВІЗАЦІЇ В МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглянуто теоретичні аспекти понять “музичне сприйняття” та “сприйняття музики”: їх сутність, відмінність і часткове переплетіння. Визначено значущість адекватності сприйняття музики для студентів вищих мистецьких навчальних закладів. Зосереджено увагу на шляхах активізації музичного сприйняття в музично-педагогічному процесі.

Ключові слова: музичне сприйняття, сприйняття музики, адекватність музичного сприйняття, шляхи активізації музичного сприйняття, педагогічний процес.

З усіх видів мистецтва музика володіє найбільшою силою впливу на людину, безпосередньо звертаючись до його душі, світу його переживань, настроїв. Її називають мовою почуттів, моделлю людських емоцій. Музичне мистецтво відіграє величезну роль у процесі виховання духовності, культури почуттів, розвитку емоційної та пізнавальної сторін особистості людини. Видатний педагог В. О. Сухомлинський називав музику могутнім засобом естетичного виховання. “Уміння слухати і розуміти музику – один з елементарних ознак естетичної культури, без цього неможливо уявити повноцінного виховання”, – писав він. Тому так гостро стоїть у наш час проблема виховання слухача, особливо якщо цей слухач майбутній викладач музики. Сприйняття музики являє собою більш складний процес, ніж сприйняття творів інших видів мистецтва, що пов’язано зі специфікою і складністю музичного художнього образу. У зв’язку з цим, слухачеві